

Mehmet Kâzım Sevüktekin (1877-1949)

Mehmet Kâzım Sevüktekin, 1877 yılında İstanbul'da doğdu. Annesi Şayeste Hanım, babası ise Mehmet Şevki Bey'dir. Saliha Ferzane-Danyal Şekip Paşa'nın kızı Fatma Növber Hanım ile evlendi. Mehmet Muzaffer, Emine Vedia ve Fatma Feriha adında üç çocuğu oldu.

15 yaşında Harp Okulu'na giren Mehmet Kâzım, 18 yaşında Teğmen rütbesiyle mezun oldu. 13 Mart 1895'te 2. Ordu emrine girdi. 10. Alay, 4. Tabur, 3. Bölük'te ve 12. Alay, 4. Tabur, 2. Bölük'te Teğmen olarak görev yaptı. 22 Temmuz 1896'da Üsteğmen olan Mehmet Kâzım, 1897 yılında takım ve bölük komutanlığı yaptığı Osmanlı-Yunan Savaşı'ndan sonra 17 Temmuz 1897'de Yunan Muharebe Madalyası'na layık görüldü. 8 Ocak 1898'de ise Yüzbaşılığa yükseltildi. Aynı yıl Genelkurmay Resimhanesi'nden sonra 3. Şubeye verildi. 2 Ağustos 1902'de Kıdemli Yüzbaşı (Kolağası), 18 Ekim 1906'da da Binbaşı olarak görevini sürdürdü. 1911 yılında 9. Alay 1. Tabur Komutanı sonrasında 1. Kolordu 3. Nişancı Tabur Komutanı olan Sevüktekin, 12 Ocak 1913 tarihinde ise 41. Alay Komutan Yardımcısı olarak görev yaptı. Bu görevleri esnasında Balkan Harbi'ne katıldı. Nisan 1914'te 5. Kolordu Astsubay Numune Taburu Komutanlığı yaptı. Aynı yılın Ağustos ayında 4. Alay Komutanı oldu ve rütbesi Yarbaylığa yükseltildikten sonra Almanya'ya gönderildi. 18 Temmuz 1915'te 1. Alay Komutanı olarak atanarak alayı ile Çanakkale Muharebeleri'ne katıldı. 14. Tümen Komutanlığı görevine geldikten sonra Şarkî Dersim İsyanı'nın bastırılmasına ve Kafkas Cephesi Muharebeleri'ne katıldı. 1916 yılında 33. Piyade Tümen (Dersim) Komutanı Yarbay Şevket Bey ordu emri ile Erzincan'a hareket ettiğinden 13. Piyade Tümeni'nin emir ve komutasını bağımsız olarak eline aldı. 14 Ağustos 1916 tarihinde 3. Ordu cephesinin yedi kısım komutanlığa ayrılmasından sonra karargahı Uluşiran'da olan beşinci kısım komutanlığına getirildi. Birlikleri ise 33. Piyade Tümeni, 26 ve 27. Piyade Alayları, 4. Piyade Alayının 2.,3. ve 4. Taburları, Gümüşhane Müstahfaz Taburu (21 Piyade Taburu, 21 makineli tüfek, 12 dağ topu) olarak Yukarı Hozman-Karaşeyh-1800 rakımlı Karatepe-Canboğul Tepe-Çamurlu Tepe hattındaydı. Daha sonra 7. Tümen Komutanı ve 2. Ordu Menzil Müfettiş Muavini olarak görev yaptı. 1917 yılında 11. Tümen Komutanı olarak atanan Sevüktekin, aynı yıl Filistin Cephesi'nde ve 1918'de Halep civarındaki savaflara katıldı. 28 Temmuz 1918'de Miralaylığa (Albay) yükseltildikten dört ay sonra 1 Aralık 1918'de 20. Kolordu Komutan Vekili olarak atandı. 1919'da Harbiye Dairesi Tedarik Komutanlığı'nda, Rüşumat Muhafaza Müdürlüğü'nde çalıştı, ardından 7 Kasım 1920'de Beyoğlu İnzibat Mıntıkası Komutanı olarak atandı. Bu görev süresince Millî Mücadele'ye

Mehmet Kâzım Sevüktekin

önemli katkılar sundu. Anadolu'ya silah ve malzeme sevk eden gruplara yardım etti. 30 Haziran 1921 tarihinde Anadolu'ya geçip Batı Cephesi Depo Kıtaat Müfettişliği'ne atandı. Kütahya-Eskişehir Muharebeleri sırasında Sivrihisar ve Havalisi Komutanlığı yaptı. 14 Temmuz 1921'de 8. Tümen Komutanı olarak atanan Sevüktekin bu görevi esnasında Sakarya Meydan Muharebesi'ne ve Büyük Taarruz'a katıldı. 31 Ağustos 1922'de Tümgeneralliğe yükseltildi. 23 Eylül 1923'te Sivas'ta 5. Kafkas Tümeni Komutanlığına getirildi. 18 Aralık 1924'te yeniden 8. Tümen Komutanı olarak atandı. Bu görevde bulunduğu sırada kendi rızasıyla 27 Aralık 1927 yılında emekli oldu.

32 yıllık askerî yaşamında önemli savaflara katılan Mehmet Kâzım Sevüktekin, görev süresi zarfında birçok madalya ve nişanla taltif edildi. Hilal-i Ahmer, 5. Rütbeden Mecidî, 4. Rütbeden Osmanî, 3. Rütbeden Mecidî, 3. Rütbeden Osmanî, Yunan Muharebe ve Gümüş İmtiyaz Madalyası, Alman İmparatorluğu 1. ve 2. Sınıf Demir Salip Nişanları, Gümüş ve Altın Muharebe Liyakat Madalyaları, Kızılay Madalyası, Altın Liyakat, Kırmızı Şerit İstiklal Madalyası ve Takdirname ile ödüllendirildi.

Almanca ve Fransızca bilen Sevüktekin, 1927 yılında emekliye ayrıldıktan sonra TBMM III. Dönem ara seçimlerine katıldı, 325 oy alarak Diyarbakır'dan C.H.P. Milletvekili seçildi. 1928-1943 yılları arasında IV., V., VI., VII. dönemlerde Diyarbakır Milletvekili olarak Meclis'te görev aldı. V. dönemde Millî Müdafaa Encümeni Başkanı olarak çalıştı. VIII. dönemde ise Mardin Milletvekili olarak hizmetlerini sürdürdü. Birçok kanun ve kanun tasarısı hakkında görüşlerini sık sık dile getiren Mehmet Kâzım Sevüktekin'in meclis tutanaklarına yansıyan 166 adet konuşması vardır. IV. dönem vekilliği sırasında fazla söz almadı. Vekillik yaptığı sonraki dönemlerde başta askerî konular olmak üzere bakanlıkların bütçeleri, Noter Kanunu, Nahiye Kanunu gibi birçok farklı konuda da düşüncelerini paylaştı. "3803 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Kanunu" hakkında Meclis'te en fazla söz alan vekillerden biri oldu. Kanunun 9. Maddesi tartışılırken 17 Nisan 1940 tarihli meclis oturumunda Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'e şu soruyu yöneltmiştir:

Muhterem Maarif vekilinin güzel ve mukni beyanatından sonra, köy enstitülerinin talebesi beş senelik mektebi ikmal ettikten sonra alınacağı ifade olunduğuna göre enstitü tahsillerinde ziraat ve sanat mebadileri de gösterilecek. Sanat mektepleri orta mekteb olduğuna nazaran bunların da orta mekteb seviyesinden yukarı çıkmamaları zan ve hissini veriyor. O halde Maarif vekâleti bir mektebin tahsil derecesini tayin ve tesbit ettiğine nazaran acaba bunlar orta mektebden yüksek bir derecede, ihtiyat zabiti olacak bir derecede addedilecekler mi?. Bunu soruyorum.

Yine aynı kanunun 05.06.1942 tarihli meclis görüşmelerinde öğretmenler ve eğitimcileri kapsayan, *Devletin ve köy halkının umumî menfaatleri ve mukadderatiyle ilgili Millî Müdafaa, imece, ...vesair suretlerle iş birliği yapmak...* yazılı fıkraı anlamadığını söyleyip *Millî Müdafaa işleri ne gibi işlerdir?* sorusunu sorarak bu fıkra hakkındaki tartışmalara farklı bir boyut getirmiştir.

TBMM'nin III. ve IV. Dönemlerinde "Kâzım Paşa", V. Döneminde "Kâzım Sevüktekin", VI. ve VIII. Dönemlerinde ise "Kiazım Sevütekin" olarak kayıtlara geçmiştir.

1 Nisan 1949 yılında 72 yaşında vefat eden Sevüktekin'in naaşı İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi. 27 Eylül 1988 yılında ise naaşı Devlet Mezarlığı'na taşındı.

Erdem ÜNLEN

KAYNAKÇA

ARSLAN, Lütfi, **Türk Siyasetinde Köy Enstitüleri Tartışmaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2021.

BAYCAN, Nusret, "Büyük Taarruz'da Komuta Kademelerinde Görev Alanlarla Üst Düzeydeki Karargah Subayları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 9, S 26, ss. 346-347, Ankara 1993.

Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, Kafkas Cephesi, III. Ordu Harekatı, II. Cilt 2. Kitap, Ankara Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.

GÖRGÜLÜ, İsmet, "Çanakkale Muharebelerinin ve Komuta Kadrosunun Türk Kurtuluş Savaşı'na Etkileri", **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı (95nci Yıl Özel Sayısı)**, S 8-9, ss. 13-32, Çanakkale.

SÜSLÜ, Azmi-BALCIOĞLU, Mustafa, **Atatürk'ün Silah Arkadaşları Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri**, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunda İz Birakanlar Serisi, Ankara 1999.

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: IV, C 26, İçtima 3, 05.06.1942, s.70.

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: VI, C 10, İçtima 1, 17.04.1940, s.88.

TOKER, Hülya-ASLAN, Nurcan, **Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri**, C II, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara Genelkurmay Basımevi, Ankara 2009.

Türk Parlamento Tarihi, TBMM IV. Dönem 1931-1935, C II, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları No.:12, s.183.

Türk İstiklâl Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, Ankara Genelkurmay Basımevi, Ankara 1989.

Türk Parlamento Tarihi, TBMM III. Dönem 1927-1931, C III, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları No.:10, ss.213-214.

YILDIRIM, Sema-ZEYNEL, Behçet Kemal (Ed.), **TBMM Albümü (1920-2010)**, C I, TBMM Basım ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Gökçe Ofset, Ankara 2010.

YILMAZER, Cemil Adar, **Tek Parti Dönemi Mardin Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1923-1950)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2017.

[https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=&v_donem=&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=KAZIM%20SEV%DCKTEK%DDN%20\(MEHMET%20KAZIM%20SEV%DCKTEK%DDN\)&v_sb=D%DDYARBAKIR&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=166&v_gelecek_sayfa=101&v_kullanici_id=17747808](https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=&v_donem=&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=KAZIM%20SEV%DCKTEK%DDN%20(MEHMET%20KAZIM%20SEV%DCKTEK%DDN)&v_sb=D%DDYARBAKIR&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=166&v_gelecek_sayfa=101&v_kullanici_id=17747808) (Erişim Tarihi: 04.03.2022)

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-kazim-sevuktekin-1877-1949/?pdf=5470>

adresinden erişilmiştir